

Семенюк-Прибатень Анна Вікторівна, кандидат юридичних наук, доцент, старший викладач кафедри археології, спеціальних історичних і правознавчих дисциплін, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Кам'янець-Подільський

РЕФОРМА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ: ПОЛІТИЧНИЙ ТИСК ДЕРЖАВ ТА ПЕРСПЕКТИВИ 2026 РОКУ

Європейський суд з прав людини (далі - ЄСПЛ) є ключовим міжнародним механізмом захисту прав людини на європейському континенті. Його діяльність ґрунтується на положеннях Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (далі - Конвенція), яка стала фундаментом європейської системи правового захисту. Суд здійснює контроль за дотриманням державами-учасницями стандартів прав людини та забезпечує можливість індивідуального звернення осіб до міжнародного судового органу.

Водночас у XXI ст. функціонування ЄСПЛ стикається з новими викликами. Зростання кількості скарг, затримки у виконанні рішень, а також посилення політичної критики з боку окремих держав призвели до дискусій щодо необхідності подальшої реформи системи Конвенції. Особливо актуальними ці питання стали у 2024–2026 рр., коли низка європейських держав виступила з ініціативами перегляду практики ЄСПЛ, насамперед у справах щодо міграційної політики та депортації іноземців [1].

Європейський суд з прав людини функціонує в умовах постійного зростання кількості справ. Починаючи з 1990-х років, після розширення Ради Європи, значно збільшилась кількість індивідуальних заяв. У відповідь на це було здійснено низку інституційних реформ, зокрема прийнято Протоколи

№11, №14 та №15 до Конвенції, які модернізували процедури розгляду справ [9].

Незважаючи на ці заходи, проблема перевантаженості Суду залишається актуальною. Крім того, значною проблемою є виконання рішень ЄСПЛ державами. За даними правозахисних організацій, у країнах Європи станом на 2025 рік залишалось сотні «провідних» рішень ЄСПЛ, які ще не були повністю виконані, а середній строк їх імплементації перевищував п'ять років [2].

У зв'язку з цим у науковій літературі наголошується, що реформування ЄСПЛ має бути спрямоване не лише на оптимізацію процедур розгляду справ, але й на підвищення ефективності виконання рішень Суду на національному рівні.

Однією з найбільш дискусійних тенденцій останніх років стало зростання політичної критики на адресу ЄСПЛ з боку окремих держав. Особливо активно ця проблема проявляється у питаннях міграційної політики [7].

У 2025 році група держав Ради Європи, серед яких Італія, Данія, Австрія, Бельгія, Чехія, Естонія, Латвія, Литва та Польща, звернулася із закликом розпочати нову дискусію щодо інтерпретації положень Європейської конвенції про захист прав людини. Основна критика стосувалася рішень Суду, які обмежують можливості держав депортувати іноземців або посилювати міграційний контроль [3].

Зокрема, предметом дискусій стали положення:

- статті 3 Конвенції (заборона катувань та нелюдського поводження);
- статті 8 (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Деякі уряди вважають, що сучасна практика ЄСПЛ у цих питаннях надмірно обмежує суверенні повноваження держав у сфері безпеки та контролю над міграційними процесами [4].

Разом із тим представники Ради Європи наголошують, що політизація діяльності Суду становить серйозну загрозу для системи захисту прав людини. Генеральний секретар Ради Європи підкреслив, що незалежність ЄСПЛ є основою верховенства права, а будь-які реформи повинні здійснюватися лише у межах правових процедур і не можуть підіривати фундаментальні принципи Конвенції [5].

У сучасних наукових і політичних дискусіях значна увага приділяється визначенню основних напрямів реформування Європейського суду з прав людини, що зумовлено необхідністю підвищення ефективності його функціонування в умовах зростання кількості заяв та ускладнення правових викликів у сфері захисту прав людини.

Одним із ключових завдань реформування є оптимізація процедур розгляду справ з метою зменшення навантаження на Суд. Досягнення цього можливе шляхом посилення ролі національних судів у застосуванні положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, розширення механізмів визнання заяв неприйнятними, а також удосконалення системи пріоритетного розгляду справ, що дозволяє зосередити ресурси Суду на найбільш важливих і системних порушеннях прав людини.

Важливим напрямом реформування також є посилення принципу субсидіарності, відповідно до якого основна відповідальність за забезпечення та захист прав людини покладається на держави-учасниці Конвенції, тоді як Європейський суд з прав людини виконує функцію додаткового міжнародного механізму контролю. У цьому контексті особливого значення набуває розширення можливостей національних судів

щодо застосування стандартів Конвенції у внутрішньодержавній правовій системі без необхідності звернення до Страсбурзького суду [8].

Не менш важливим аспектом реформування є підвищення ефективності виконання рішень ЄСПЛ державами, оскільки саме імплементація рішень Суду на національному рівні забезпечує реальний захист прав людини. Контроль за виконанням рішень здійснює Комітет міністрів Ради Європи, який координує процес реалізації державами відповідних зобов'язань. За наявними даними, у 2025 році Комітет міністрів завершив розгляд майже тисячі справ, що свідчить про певний прогрес у сфері виконання рішень ЄСПЛ та поступове підвищення ефективності функціонування системи Конвенції [6].

Станом на 2026 рік у межах Ради Європи активно обговорюється можливість ухвалення політичної декларації держав-учасниць щодо подальшого розвитку та функціонування системи Європейської конвенції з прав людини. Передбачається, що така декларація може містити низку рекомендацій, спрямованих на вдосконалення діяльності Європейського суду з прав людини та підвищення ефективності всієї конвенційної системи. Зокрема, серед можливих напрямів визначають уточнення підходів до тлумачення окремих положень Конвенції з урахуванням сучасних правових і соціальних викликів, посилення співпраці між ЄСПЛ та національними судами держав-учасниць з метою більш ефективного застосування стандартів Конвенції на національному рівні, а також модернізацію механізмів виконання рішень Суду для забезпечення їх своєчасної та повної імплементації у внутрішньодержавних правових системах. Реалізація зазначених заходів покликана сприяти підвищенню ефективності міжнародного контролю за дотриманням прав людини та зміцненню авторитету Європейського суду з прав людини в умовах сучасних політико-правових трансформацій.

Водночас значна частина науковців і правозахисних організацій застерігає від надмірного обмеження повноважень Суду. На їхню думку, послаблення міжнародного контролю може призвести до зниження стандартів захисту прав людини у Європі.

Отже, подальший розвиток Європейського суду з прав людини значною мірою визначатиметься здатністю забезпечити оптимальний баланс між двома взаємопов'язаними завданнями: збереженням ефективності міжнародного механізму захисту прав людини та необхідністю врахування сучасних політичних і соціальних викликів, що постають перед європейськими державами.

Таким чином, Європейський суд з прав людини продовжує відігравати провідну роль у міжнародній системі захисту прав людини та виступає важливим інструментом забезпечення дотримання державами європейських правових стандартів. Водночас сучасні політичні, соціальні та правові виклики зумовлюють потребу у подальшому вдосконаленні механізмів його діяльності. Проведений аналіз засвідчує, що серед основних проблем функціонування ЄСПЛ залишаються значне навантаження на Суд у зв'язку з великою кількістю індивідуальних заяв, тривалі строки виконання рішень, а також посилення політичної критики з боку окремих держав щодо його практики. Очікується, що у 2026 році дискусії навколо реформування системи Конвенції набудуть більшої інтенсивності, однак будь-які трансформації мають здійснюватися із безумовним дотриманням принципу незалежності судової влади та збереженням високих стандартів захисту прав людини. У перспективі подальший розвиток Європейського суду з прав людини повинен бути спрямований на підвищення ефективності його діяльності, удосконалення механізмів виконання рішень та поглиблення взаємодії з національними правовими системами держав-учасниць Конвенції.

Список використаних джерел

1. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms : Convention of 4 November 1950. Rome : Council of Europe, 1950. URL: https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf (дата звернення: 01.04.2026).
2. European Court of Human Rights. Annual Report 2025. Strasbourg : Council of Europe, 2026. 178 p. URL: <https://www.echr.coe.int> (дата звернення: 02.04.2026).
3. Kennedy H. Migration and the European Convention on Human Rights: Legal requirements and proposals for reform. Brussels : European Parliament Research Service, 2026. URL: <https://www.europarl.europa.eu> (дата звернення: 01.04.2026).
4. Council of Europe. Supervision of the execution of judgments and decisions of the European Court of Human Rights : Annual Report 2025. Strasbourg : Council of Europe, 2026. URL: <https://www.coe.int> (дата звернення: 01.04.2026).
5. European Implementation Network. Justice Delayed, Justice Denied: The Implementation of European Court of Human Rights Judgments. Strasbourg, 2025. URL: <https://www.einnetwork.org> (дата звернення: 02.04.2026).
6. Council of Europe rejects political pressure on ECHR. Euronews. 2025. URL: <https://www.euronews.com> (дата звернення: 02.04.2026).
7. Britain urges reform of European human rights framework amid migration debate. Reuters. 2025. URL: <https://www.reuters.com> (дата звернення: 01.04.2026).
8. Experts warn reconsidering ECHR may weaken human rights protections. The Guardian. 2025. URL: <https://www.theguardian.com> (дата звернення: 01.04.2026).

Global Interdisciplinary Summit: Frontier of Science and Future Technologies. Proceedings of International Scientific and Practical Conference. April 3, 2026 in Khalifa University Campus, Dubai, UAE

9. Madsen M. R. The European Court of Human Rights and the Politics of International Law // *European Journal of International Law*. 2020. Vol. 31, № 1. P. 193–224. DOI: <https://doi.org/10.1093/ejil/cha015> (дата звернення: 01.04.2026)

Vydavatel:

Publishing house Education and Science s.r.o. IČO : 271 56 877.
Frýdlanská 15/1314 , Praha 8. MS v Praze , oddíl C, vložka 100614

Global Interdisciplinary Summit: Frontier of Science and Future Technologies

**Proceedings of International Scientific and
Practical Conference**

**April 3, 2026 in Khalifa University Campus,
Dubai, UAE**

Signed for printing on April 6, 2026.
Format 60x90/8. Headset Times New Roman.
Mental printing. arc. 5,65. Edition online.